

วิกฤตของช้างป่า เมื่อ "แหล่งทำกิน" ของคนและช้างซ้อนทับกัน

เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2569 ได้เข้าร่วมรับฟังบรรยาย เรื่อง สภาพพื้นที่อุทยานแห่งชาติไทรโยค และการลาดตระเวนเชิงคุณภาพ โดยหัวหน้าอุทยานแห่งชาติไทรโยค ได้พูดถึงการลาดตระเวนและสำรวจสัตว์ป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติไทรโยค ในพื้นที่ที่มีช้างอยู่จำนวนมากอยู่เข้าไปในป่าลึกแต่จะมีช้างที่ออกมาจากป่ามากินพืชผลการเกษตรของชาวบ้านที่หมู่บ้านติดกับอุทยาน ฯ โดยทุกครั้งที่เกิดปัญหาทางอุทยาน ฯ จะรีบเข้าไปจัดการผลักดันช้างออกไปจากพื้นที่โดยเร็ว นอกจากนี้ยังต้องชดเชยจ่ายค่าเสียหายที่เกิดจากช้างด้วยตามระเบียบ

ทศวรรษที่ผ่านมา เรากำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า (Human-Elephant Conflict) ที่รุนแรงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ จากสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ของชาติ กลักลับกลายเป็นคู่ขัดแย้งกับชุมชนในหลายพื้นที่ ปัญหานี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของสัตว์ป่า แต่เป็นภาพสะท้อนของความเหลื่อมล้ำในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ การขยายตัวของพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งรากเหง้าและผลกระทบของปัญหาเรื่องช้างในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 มิติหลัก คือ วิกฤตช้างป่าและความขัดแย้งกับชุมชน การสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัย (Habitat Loss): พื้นที่ป่าลดลงและถูกตัดขาดเป็นหย่อม (Forest Fragmentation) อย่างที่สอง การขยายพื้นที่เกษตรกรรมและการสร้างถนน ทำให้เส้นทางเดินหาอาหารของช้างถูกรบกวน

การเพิ่มขึ้นของประชากรช้าง แน่นอนว่าประชากรช้างเพิ่มขึ้นทุกปีแต่ประเด็นคือพื้นที่แหล่งทำกิน (ป่า) เท่าเดิม: เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน ประชากรช้างเพิ่มสูงขึ้นจนเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity) ส่งผลให้ช้างต้องออกมาหากินนอกเขตป่า

พฤติกรรมที่เปลี่ยนไป ช้างเป็นสัตว์ที่มีการเรียนรู้ได้เร็วมาก โดยเฉพาะการหาอาหารที่ใหม่ที่พืชผลการเกษตร เช่น สับปะรด อ้อย หรือกล้วย ทำให้พวกมันติดใจในรสชาติของพืชเหล่านี้และวนเวียนอยู่ในพื้นที่เกษตรของชาวบ้านจนเกิดการทำลายทรัพย์สินและบางครั้งก็นำไปสู่ความสูญเสียทั้งชีวิตคนและช้าง

ทางออกและการแก้ไขปัญหายังยืดยาวนั้น ต้องทำแบบบูรณาการ ไม่ใช่เพียงการผลักดัน ช้างกลับเข้าป่าด้วยความรุนแรง แต่ต้องอาศัยการ "จัดการเชิงรุก" ประการแรก คือ การปรับปรุงระบบนิเวศใน ป่า สร้างแหล่งน้ำและแหล่งอาหารในป่าลึกเพื่อให้ช้างมีปัจจัยสี่เพียงพอ อย่างที่สองทำแนวกันชนที่ยังยืย ส่งเสริมให้ชาวบ้านรอบแนวป่าปลูกพืชที่ช้างไม่กิน (เช่น พืชสมุนไพร หรือรั้วผึ้ง) เพื่อลดแรงจูงใจในการเข้าหา ชุมชน และสุดท้ายจัดตั้งระบบประกันภัยพืชผลและกองทุนเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและรวดเร็ว

สุดท้ายนี้ การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างไม่ใช่เรื่องของการเลือกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่คือการ คำนึงสมดุลให้ธรรมชาติเพื่อให้ "เจ้าป่า" สัตว์ที่อยู่ และ "ชาวบ้าน" มีความมั่นคงในชีวิต

